

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2009
FORFATTER:	Tønnes Bekker-Nielsen
TITEL:	Koldings lange vej til universitet.
KORT RESUME:	Planer om et universitet i Kolding fra 1795 frem til virkeliggørelsen i 1997

KOLDINGS LANGE VEJ TIL UNIVERSITETET

AF TØNNES BEKKER-NIELSEN

For ti år siden begyndte de første studerende på Syddansk Universitets campus i Kolding. Historien om universitetet i Kolding går dog meget længere tilbage – faktisk mere end to hundrede år, for allerede i slutningen af 1700-tallet var der forslag om at gøre Kolding til universitetsby. Det gik imidlertid, som der står i Bibelen: ”de første skulle blive de sidste”. Kolding kom til at vente længe på sit universitet.

I 1771 udgav filologen Jacob Baden (1735-1804) to kritiske småskrifter om Københavns Universitet: I det første angreb han den utidsvarende undervisnings- og eksamensform; i det andet foreslog han at flytte hele institutionen til ”en liden Bye i Jylland paa Grendserne af Slesvig eller maaske i Hertugdømmet Slesvig selv”, bort fra storbyens fordærvende indflydelse. Inspirationen hertil kan Baden have fået med hjem fra sine egne studieår i den lille nordtyske by Göttingen, hvis universitet allerede kort tid efter sin oprettelse i 1737 havde markeret sig som et af Nordeuropas førende uddannelsessteder.

Københavns brand i sommeren 1795 gav Baden, der i mellemtiden selv var blevet professor ved Københavns Universitet, lejlighed til at genoptage sin gamle tanke om en udflytning fra den farlige hovedstad, hvor ”den totale Mangel af akademisk Disciplin ved Københavns Universitet ... favoriseres af Tider-

nes letsindige Tænkemaade, og det herskende overspændte Begreb om Frihed, som gjør Kiøbenhavn til et endnu farligere Opholdssted for unge Mennesker end det desuden er”.

Hvor skulle det flyttes hen? ”Man har nævnt Sorøe og Colding”, skriver Baden, og fortsætter: ”det første er i mine Øine ligesaa uskikket til et Universitet, som det sidste skikket”. Kolding ligger i en ”frugtbar og velhavende Egn”, hvor universitetet kan nyde godt af den gavnlige indflydelse fra

...det i Nærheden værende yndige, stræbsomme og sædelige Christiansfelde ... Skulde ikke Christiansfelderens milde og jævne Sæder, hans Tarveligheed, Reenlighed, Vindskibelighed have en velgiørende Indflydelse på Universitetet? Skulde ikke denne Colonies Handelsaand og Fabrikflid give de akademiske Lærere Leilighed til mangen gavnlig Lektion for deres Tilhørere?

Forslaget vakte en vis opsigt i både København og Kolding, men blev hurtigt overskygget af den sideløbende debat om et norsk universitet, der i 1811 blev oprettet i Kristiania (Oslo). Som den første norske juraprofessor udpegedes den slesvigske jurist Niels Nikolaus Falck (1784-1850), som imidlertid aldrig tiltrådte stillingen, idet han i stedet tog imod et professorat i Kiel. I de følgende årtier deltog Falck ivrigt i samfundsdebatten, blandt andet som redaktør af bladet *Neues staatsbürgerliches Magazin*, hvor han i 1837 i en lille artikel ud-

kastede den tanke, at man kunne bruge noget af Sorø Akademis store overskud til at oprette et universitet i Jylland, et sidestykke til de allerede bestående universiteter i København og Kiel.

RIGETS MIDTPUNKT

Ad andre kanaler arbejdede en af Falcks kolleger, professor Christian Paulsen (1798-1854), for den samme tanke. Paulsen havde ligesom Baden studeret i Göttingen og var siden blevet professor i Kiel. Skønt han var vokset op i en tysktalende familie, tog Paulsen omkring 1830 stilling til fordel for den danske side i den slesvigske konflikt og plæderede i de følgende år i en strøm af bøger og artikler for en mere aktiv dansk sprogpolitik i det nordlige Slesvig. Paulsen advarede rent ud mod at ansætte embedsmænd med eksamen fra Kiel i den nordlige del af Slesvig, hvor de ville bidrage til den fremadskridende sproglige fortykning.

I Rigsarkivet findes et brev, dateret 10. november 1840, fra Paulsen til kongens kabinetssekretær, J.G. Adler. Henvendelsen er holdt i den tone, som sømmede sig, når man skrev til den enevældige konges sekretær – og dermed indirekte til kongen selv – men brevs stilfærdigt insisterende stil er karakteristisk for Paulsen og genfindes i andre af hans skrifter. Han understreger, at det nye universitet ikke skal erstatte, men supplere Københavns:

Fra det almindeligste Synspunkt betraget maa det være en Fordeel, naar et Land ikke har kun eet Universitet, men i det mindste tvende, hvorved Eensidighed hindres og Kappelyst fremmes.

Ligesom Falck vil Paulsen finansiere den nye institution ud af Sorø Akademis midler.

Christian Paulsen, juraprofessor ved universitetet i Kiel, stillede i 1840 forslag om et universitet i Kolding.

Han fortæller, at ideen har opbakning fra flere sider, også i Sorø, og henviser til de tidligere forslag:

Det andet Synspunkt er: at det saa længe forsømte Jydland trænger til et Universitet. Denne Tanke er, som De veed, gammel, men i den nyeste Tid har Falck baade fra dette, og fra det første Synspunkt erklæret sig for denne Sag (...) Men et blot jydske Universitet behøver det ikke at være, saa at man skulde stifte det i en midt i Landet liggende By; det vilde ogsaa udøve sin gavnlige Virkning paa Jydland og være til stor Bequemmelig-

hed for samme, hvis det blev anlagt i den sydøstligste By, Kolding, hvor jo egentligen Rigets Midtpunkt er, og som Jac. Baden allerede for 45 Aar siden foreslog til Universitetsstad. I vor Tid tale endnu ganske andre Grunde for det, høiere politiske!

De "andre grunde" var nationalpolitiske. Kolding-universitetet skulle uddanne dansk-sprogede embedsmænd og dermed støtte den danske identitet i det nordlige Slesvig, eller som Paulsen udtrykte det

At det slesvig-holstenske (nu rigtignok meget svækkede og derfor Fortvivlelsens Skrig udstødende) Parti med dets Hertug i Spidsen ved første givne Leilighed vil adskille Slesvig fra Danmark, lægger det jo ikke Dølgemaal paa, men at det nordslesvigske Folk er endnu dansksindet, viser det, uagtet alle den lærde Stands Modbestræbelser (...) Fjenden staaer da endnu ei ved Jydlands Grændse; men den danske Aand kan alligevel trænge til en videnskabelig Grænsefæstning, hvorfra samme i Slesvig kan hente Styrke, og derfor er det saa overmaade vigtigt for hele Staten, at Kolding blev Universitetsstad (...) Gud give, at Deres Høj- og Velbaarenhed fandt denne Idee Deres Opmærksomhed værd, saa at De vilde foredrage den som Deres egen for Hans Majestæt! Danmark trænger til store og vise Foretagender!

Paulsens henvendelse fandt ingen genklang ved hoffet. I Europa betragtede enevoldskon-gerne og universiteterne hinanden med gensidig skepsis. Frederik 6. var kun modstræbende gået med til at oprette et norsk universitet, og i 1837 var syv professorer i Göttingen – Badens og Paulsens gamle universitet – blevet afskediget på grund af deres kritiske holdning til enevælden. For øvrigt var Paulsens dansknationale standpunkter heller ikke populære i Kiel, og efter det slesvig-holstenske oprør i 1848 flygtede han til København.

DET JYSKE UNIVERSITET

Tanken om et Kolding-universitet bragtes på bane en sidste gang under grev C. E. Frijs' fejlslagne forsøg på regeringsdannelse i 1865. Niels Neergaard beretter i bogen *Under Juni-grundloven* hvordan Frijs tilbød baron Carl Frederik Blixen-Finecke (1822-1873), tidligere udenrigsminister og minister for Slesvig, en plads i den nye regering, men at Blixen-Finecke som betingelse blandt andet forlangte en udflytning af Københavns Universitet til Kolding. Blixen-Finecke gik i sin samtid for at være en excentrisk og uforudsigelig politiker, og hans forslag om at flytte universitetet blev af nogle iagttagere opfattet som endnu et udtryk for Blixens mangel på "klar Indsigt eller sikker Villie", som en anonym kommentator udtrykte det ved hans død.

Efter tabet af hertugdømmerne i 1864 var Kolding ikke længere "Rigets Midtpunkt". Andre jyske byer var i hastig vækst, navnlig Århus. På det videnskabelige område markerede oprettelsen af Statsbiblioteket i Århus (1902) som jysk modstykke til det Kongelige Bibliotek og Fødselsanstalten i Jylland (1910) byens nye status som "Jyllands hovedstad" og (fra 1912) kongelig sommerresidens.

Da man omkring århundredeskiftet genoptog tankerne om et universitet i Vestdanmark, var det da også først Århus, dernæst Viborg, der blev bragt på bane. Efter verdenskrigens afslutning blev der i 1919 nedsat et "Udvalg til Overvejelse af Spørgsmaalet om et Universitet i Jylland". Overvejelserne tog næsten seks år. Der var bred enighed om det ønskelige i at oprette et jysk universitet, men spørgsmålet om dets placering splittede udvalget. Nok var Århus en stærk kandidat, men gen-

foreningen med Nordslesvig i 1920 havde givet tilhængerne af et sydjysk universitet nye argumenter, som deres talsmand, lektor H.H. Misfeldt (1876-1961) samlede i kampskriftet *Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet*, der udkom 1925.

I denne lille bog genoptages tanken om den "videnskabelige grænsfæstning" mod tyskheden – med direkte reference til Paulsens indlæg fra 1840. Bogen vidner i det hele taget om Misfeldts evner som en skarp debattør og hans sans for angreb som det bedste forsvar. Århus-tilhængerne har fremhævet vigtigheden af at lægge universitetet i en stor by, men dér vil det, skriver Misfeldt, "meget snart være behæftet med de alvorlige Skyggesider, der er særegne for Storbysuniversitetet"! I en mindre provinsby, derimod, vil der "ikke være den Fare for Splittethed, daarlige Adspredelser, for 'at gaa i Hundene', som i den store By; og jyske Hjem, ja danske Provinshjem overhovedet, vil med Tryghed sende deres Sønner og Døtre til et Studium i en saadan By".

Trods den stærke nationale stemning efter Genforeningen var det svært for tilhængerne af et sydjysk universitet at få deres synspunkt igennem i universitetskommissionen. Det skyldtes navnlig to problemer, der også skulle gøre sig gældende i senere universitetsdebatter.

Det første var, at der til et lægestudium måtte høre et universitetshospital, hvor studenterne kunne modtage klinisk undervisning. Her stod de sydjyske byer tilbage for Viborg og Århus. Kolding havde et amtssygehus (i de bygninger på Engstien, der nu huser universitetet) samt et tuberkulosesanatorium ved fjorden. Det var mere end Sønderborg, men ikke meget at regne i forhold til Århus, som

udover Kommunehospitalet og Amtssygehuset kunne tilbyde et epidemisugehus, et sindssygehospital og den før omtalte Fødselsanstalt, hvis overlæge, Victor Albeck, var blandt de drivende kræfter i kampen for et Århusuniversitet.

Det andet og måske det største problem var, at tilhængerne af et sydjysk universitet ikke var enige indbyrdes. Ingen af de to koldingensere, der førte ordet i debatten – hverken Misfeldt som redaktør af *Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet* eller gymnasieinspektør Georg Bruun som medlem af universitetsudvalget – trådte i karakter som fortalere for en Kolding-løsning; deres argumenter for et "genforeningsuniversitet" pegede snarere i retning af en placering i det historiske Sønderjylland, f.eks. Sønderborg eller Haderslev.

UNIVERSITET PÅ KOLDINGHUS?

Kommissionens udgangspunkt var, at stedvalget måtte stå mellem Kolding, Viborg og Århus; først fra 1921 kom også Sønderborg med i overvejelserne. Århus kunne tilbyde en byggegrund, hvor universitetet ville blive nærmeste nabo til Kommunehospitalet og Fødselsanstalten; således kunne alle fakulteter – også det lægevidenskabelige – holdes samlet. Kolding Kommune tilbød en stor byggegrund ved Dyrehavegaard (omtrent hvor det nuværende sygehus ligger), men kommissionen noterer sig, at de medicinske afdelinger derved ville komme til at ligge "i ikke ubetydelig Afstand" fra det øvrige universitet.

Sønderborg havde et kort på hånden i form af den tyske Marinekadetskole ved Alssund (den nuværende Sergentskole), en forholds-

vis ny bygning opført til undervisningsformål. Heroverfor foreslog Kolding-tilhængere den tanke at placere det nye universitet på Koldinghus. Ideen om et universitet i slotsruinen havde ganske vist været luftet af Paulsen allerede i 1840, men alligevel virker forslaget noget desperat. Hverken Nationalmuseet eller den kgl. bygningsinspektør, Vilhelm Petersen, var imødekommende over for tanken. Petersen skrev i sin indstilling:

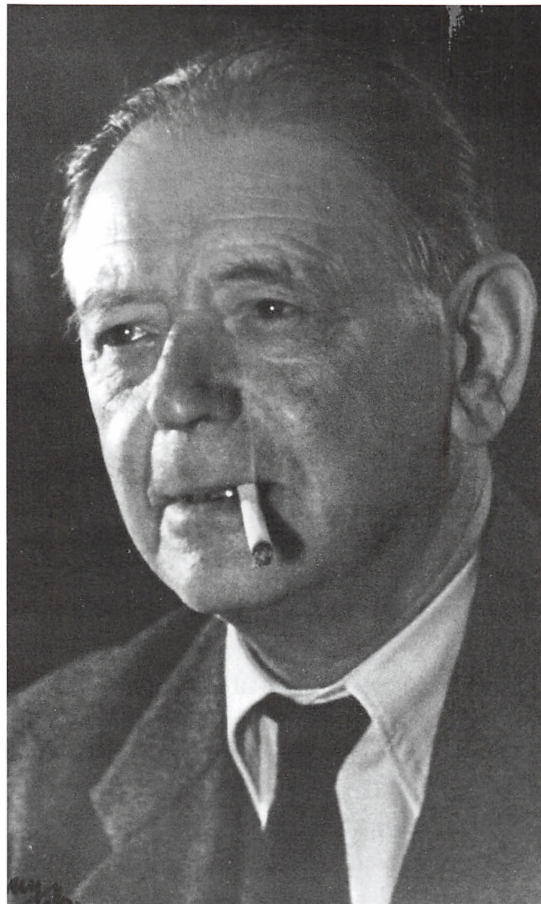
Paa Forhaand skulde man dog synes, at det maatte være umuligt paa passende Maade at faa anbragt en saa moderne Institution som et Universitet inden for Ruinens Rammer (...) Efter mit Skøn maa Tanken om et Universitet i Slotsruinen anses for dødfødt. Selv om Ruinen med store Bekostninger kunde sættes i brugbar Stand, vilde Resultatet dog aldrig kunne blive saaledes, at det i Længden kunde tilfredsstille Kravene.

Udtalelsen fra Nationalmuseets direktør, Moritz Mackeprang, var mindre diplomatisk:

Med Rette karakteriserer Bygningsinspektøren Tanken om et Universitet i Slotsruinen som dødfødt, og jeg skal dertil føje, at det er mig ubegribeligt, ud fra hvilke Betragtninger man har ment at kunne stille Forslag om Ruinens Anvendelse i dette Øjemed.

”I DEN ENE ELLER DEN ANDEN BY”

Da kommissionens længe ventede betænkning forelå i efteråret 1925, var resultatet en skuffelse for Kolding. Tretten af udvalgets medlemmer – et klart flertal – ønskede at lægge det nye universitet i Århus, mens fire anbefalede Viborg. Socialdemokraten Jens Peter Sundbo, der var valgt i Esbjerg, ønskede enten Viborg eller Kolding, ”mindre, smukt beliggende og dog levende Byer, der kan op-

Lektor H.H. Misfeldt. Foto fra o. 1940.

tage et Universitet, uden at dette drukner i Byens Larm og rivende Vækst”, men ville ikke tage stilling for det ene eller andet alternativ; i stedet ville han ”have det overladt til Rigsdagen at fastslaa Beliggenheden for det ny Universitet”.

Det nittende og sidste medlem var Georg Bruun. Som rektor for gymnasiet i Kolding kunne man vente, at han ville tale for en Kolding-løsning, men i stedet overlod han,

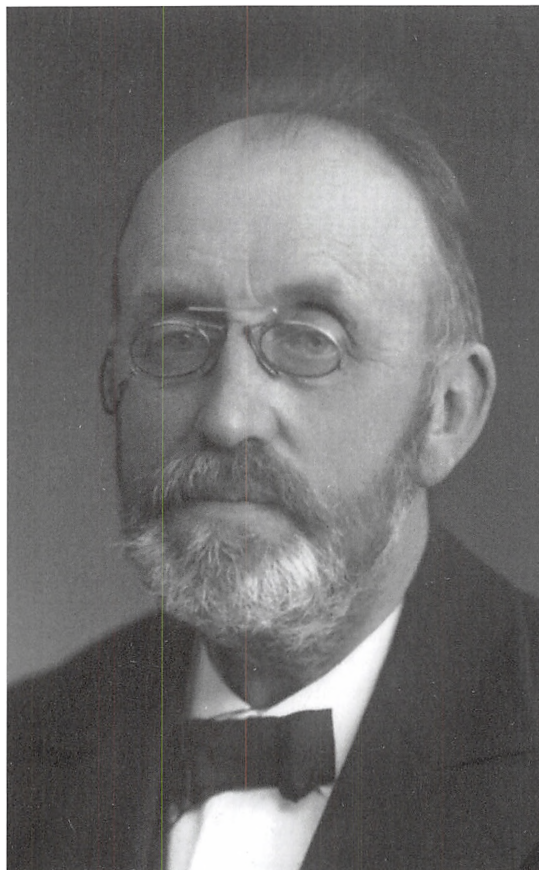
ligesom Sundbo, den endelige afgørelse til andre:

Mindretallet [dvs. Bruun] ønsker – i fuld Overensstemmelse med den fra de samvirkende Udvalg i Haderslev, Kolding, Ribe, Rødding, Sønderborg og Tønder den 19. Oktober 1921 indsendte Erklæring – ikke at udtale sig om, hvorvidt Universitetet, hvis nationale Hensyn drog det mod Syd, heldigst burde lægges Nord eller Syd for den gamle Grænse. Mindretallet er klar over, at der i denne Sag kan siges adskilligt i begge Retninger, men anser det for underordnet, om Universitetet bliver lagt i den ene eller den anden By i selve Sønderjylland eller i dettes umiddelbare Nærhed, og ønsker derfor ikke at stille et Forslag i saa Henseende.

Med denne flertydige formulering undgik Bruun at støde nogle af de modstridende syd-jyske interesser; han fastholdt visionen om et "genforeningsuniversitet" uden at drage den følgeslutning, at universitetet nødvendigvis skulle ligge syd for Kongeåen. Mindretalsudtalelsen var elegant argumenteret, men uden praktisk betydning.

Trods udvalgsflertallets klare melding var Rigsdagen i første omgang tøvende over for at føre universitetsplanerne ud i livet, og først efter en ihærdig lokal indsats kunne Danmarks andet universitet tre år senere modtage studerende i lånte lokaler på Teknisk Skole i Århus. Som for at betone det fællesjyske aspekt valgte man betegnelsen "Universitetsundervisningen i Jylland", som dog ret hurtigt måtte vige for det kortere og mere mundrette "Århus Universitet".

H.H. Misfeldt opgav heller ikke kampen med det samme. Gennem flere år fortsatte han, til århusianernes store irritation, med at angribe universitetsplanerne. Få måneder før "Universitetsundervisningen i Jylland" skulle

Rektor Georg Bruun. Foto fra ca. 1925.

begynde, gav han et interview til *Nationaltidende* under overskriften "Bliver Universitetsundervisningen i Aarhus en Fiasko?" Her sagde han blandt andet, at "det, der nu sker i Aarhus, kan komme til at virke ret ødelæggende for hele den jyske Universitetstanke", og "i Løbet af forholdsvis kort Tid vil vise sig at være en Fiasko, som ikke står til at redde". Om søgningen til Århus-universitetet forudsagde han, at "det kun vil lykkes at samle et meget lille Antal ... Det vil sikkert kun kom-

me til at dreje sig om enkelte unge Piger fra Nabobyerne”.

TEKNIKERKOMMISSIONEN OG TEKNIKUMLOVEN

Så galt, som Misfeldt profeterede, gik det ikke. Aarhus Universitet blev en succes, og der blev ikke behov for flere universiteter i mellem- og efterkrigsårene. Til gengæld voksede antallet af korte og mellemlange uddannelser i takt med industriens behov for arbejdskraft. I 1956 nedsatte man den såkaldte ”Teknikerkommission”, der afgav betænkning tre år senere og leverede en skarp kritik af undervisningsområdet selvgroede og kaotiske struktur:

Som det vil være fremgået, er uddannelser, der naturligt må betragtes som beslægtede ... adskilt i administrativ henseende. F.eks. henhører en del af den landbrugsfaglige undervisning og landbrugsskolerne under undervisningsministeriet, mens de øvrige landbrugsuddannelser henhører under landbrugsministeriet, dog med undtagelse af uddannelsen i gartnerfaget, der sorterer under handelsministeriet og arbejdsministeriet...

Selv om man ikke kan fastslå, at det alene er den administrative splittelse, der bærer ansvaret for en række uheldige forhold inden for uddannelsesområdet, forekommer det indlysende, at den vidtgående administrative opdeling vanskeliggør en indbyrdes afstemning mellem de forskellige uddannelser og en hindring for, at disse kan udvikle sig.

Kommissionens svada var medvirkende til en gennemgribende omorganisering af uddannelsesområdet i 1961. De tekniske uddannelser, der tidligere havde været spredt over mange ministerier, blev samlet under Undervisningsministeriet, som til gengæld afgav kulturen til det nye Kulturministerium. Med den

nye Lov om teknika af 1962 blev de eksisterende teknikumuddannelser udskilt fra de tekniske skoler som særskilte institutioner; endvidere blev der i de følgende år oprettet en række nye teknika landet over, heriblandt Sønderborg Teknikum, der senere skulle blive til Ingeniørhøjskolen Sønderborg Teknikum og endnu senere til en del af Syddansk Universitet.

DE STORE PLANERS TID

Teknikerkommissionens betænkning var et varsel om nye tider i dansk politik. *Planlægning* blev et af politikernes yndlingsord, man talte om *samfundets behov* og *samfundøkonomisk rentabilitet*.

Et andet nøgleord var *prognose*. Enhver kunne se, at når de store fødselsårsgange fra 1940erne forlod gymnasiet, ville det lægge massivt pres på de videregående uddannelser. I 1957 havde man nedsat det såkaldte ”10-årsudvalg”, som havde fremlagt en langtidsplan for udbygningen af universiteterne i København og Aarhus frem til 1968. Virkeligheden overhalede imidlertid planlæggerens visioner: studentertallet skød i vejret hurtigere end ventet, og der opstod akut pladsmangel på medicinstudierne i København og Århus. I 1961 fremlagde 10-årsudvalget en revideret tiårsplan og anbefalede hurtigst muligt at oprette et tredje universitet til aflastning af de eksisterende. Tanken var at begynde med det mest presserende behov, et lægevidenskabeligt fakultet, som efterhånden skulle udbygges med de øvrige fakulteter til et fuldt universitet.

Både Odense, Aalborg og Haderslev bød sig til som hjemsted for det tredje universitet. I Odense var lokale kræfter allerede i 1960

samlet bag "Initiativudvalget angaaende universitet i Odense", og i 1961 besluttede Folketinget at udflytte Landbohøjskolen fra København til Odense. Da Folketinget desuden i juni 1962 godkendte oprettelsen af et lægevidenskabeligt fakultet i Odense, var der ikke langt til et fuldgyldigt fynsk universitet. Ganske vist blev det under behandlingen af lovforslaget pointeret, at man med etableringen af lægestudiet i Odense ikke havde taget endelig stilling til placeringen af Danmarks tredje universitet, men virkeligheden var en anden.

Som det var sket ved etableringen af Aarhus Universitet, blev der også denne gang nedsat et udvalg, men hvor 1919-udvalget

havde brugt seks år på sine overvejelser, sad 1962-udvalget kun atten måneder, og mens placeringsspørgsmålet havde optaget en meget stor del af 1919-udvalgets tid, blev det ikke tilfældet for 1962-udvalget. Først så sent som til sit femte møde i oktober 1963 indbød udvalget repræsentanter for de byer og regioner, der havde ytret interesse for et universitet: Haderslev, Ribe, Trekantområdet, Aalborg og Holbæk.

Efterfølgende udarbejdede dommer J. Kisbye Møller en betænkning til regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle-området, hvori han argumenterede for et universitet i eller ved Kolding "foreløbig alene bestående

Regionplanudvalget havde den 5. november 1963 indbudt Vejle Amts folketingsrepræsentanter til et møde om universitetsplanerne på Industrien i Kolding. Bygningsinspektør L. Steffensen udpeger på kortet de arealer, som Kolding Kommune har foreslået til det nye universitet. Blandt tilhørerne ses amtmand Wamberg og folketingsmand Vagn Bro. Foto: Peter Thastum.

af visse fakulteter (i alt fald juridisk-økonomisk og humanistisk og på den anden side ikke medicinsk), men med mulighed for fuld udbygning”. Forslaget vandt, som man kunne vente, fuld tilslutning både fra Vejle Amtsråd og byrådene i Vejle, Fredericia og Kolding, mens Haderslev-tilhængerne samlede de sønderjyske amts- og byråd samt Grænseforeningen bag en modbetænkning. En tredje gruppe mobiliserede byrådene i Varde, Esbjerg og Ribe til fordel for et vestjysk universitet i Ribe – men fik en kold skulder hos Tønder Byråd, som foretrak en Haderslev-løsning.

Ligesom i 1925 var de sydjyske interesser altså dybt splittet, men det gjorde næppe nogen forskel for det endelige udfald. Godt to måneder efter mødet med byernes repræsentanter afgav udvalget sin betænkning, som på ét medlem nær anbefalede at placere det tredje universitet i Odense og dermed legitimerede den igangværende opbygning af et lægevidenskabeligt fakultet som forstadie til et fuldt universitet.

Dissensen var formuleret af geografiprofessor Johannes Humlum, Aarhus Universitet. Han foreslog, at Odense indtil videre skulle være et medicinsk-veterinært universitet, mens de samfundsfaglige, naturvidenskabelige og humanistiske fakulteter skulle placeres hver for sig i tre forskellige jyske byer og efterhånden udbygges til fuldgældige universiteter. Humlum understregede, at universiteterne måtte ses som en del af den overordnede landsplanlægning, og hans indlæg indeholdt en klar opfordring til politikerne:

... en geografisk spredning af nye universiteter forudsætter, at man fra politisk side vil gå aktivt ind for en decentralisering af også andre sider af erhvervs- og kulturlivet. Konklusionen må derfor

blive, at nye universiteter kun kan placeres i sammenhæng med beslutninger vedrørende lokaliseringen af andre centrale sektorer i landsplanlægningen. Det må erkendes, at disse politiske forudsætninger for en udvikling af regioner i Vest-Danmark endnu ikke er til stede.

NÆSTE STOP: LUNDERSKOV

Humlum havde tidligere præsenteret sin analyse af universitetsspørgsmålet i bogen *Landsplanlægning i Danmark* fra 1961. Her argumenterer han for, at det fra et udviklings- og landsplanmæssigt synspunkt vil være bedst at lægge et sydjysk universitet i Lunderskov. Professorens beregninger viste, at et universitet i den sydjyske stationsby ville have et naturligt opland, der var større end Odense Universitets. Året efter videreudviklede han sine tanker i tidsskriftet *Kulturgeografi* og var nu nået frem til, at Vejen ville være en mere egnet universitetsby end Lunderskov.

Vel fik ingen af de to stationsbyer noget universitet, men Humlums overordnede budskab om nødvendigheden af en samlet universitetsplanlægning havde genklang i tiden. Loven af 4. juni 1964 om oprettelse af Danmarks tredje universitet i Odense indeholdt (i § 3) etablering af et permanent, nationalt planlægningsudvalg for de videregående uddannelser. Udvalget fik ”til opgave at yde vejledning ved planlægning af den videre universitets- og læreanstaltsudbygning” og få afklaret ”spørgsmålet om den mest hensigtsmæssige lokalisering af et eventuelt universitet i den sydlige del af Jylland”. Det var slut med at træffe beslutninger ad hoc og én ad gangen. Nu skulle der planlægges og koordineres.

Mens man ventede på det nye, permanente

udvalg, bad ministeriet Landsplanudvalget (forløberen for den senere Planstyrelse) om en "vejledende udtalelse" om "den mest hensigtsmæssige lokalisering af et universitet i den sydlige del af Jylland". Landsplanudvalget valgte en helt anden tilgang til problemet end tidligere. I stedet for at spørge "hvad kan byen gøre for universitetet", sagde udvalget, "hvad vil universitetet gøre ved byen?" Udvalgets flertal nåede frem til, at den vækst, der fulgte med et universitet, ville stille så store krav til infrastruktur, boliger osv., at et lille købstads-samfund ikke kunne løfte opgaven. Dermed var der kun to mulige placeringer for et syd-jysk universitet: Esbjerg (som ikke tidligere havde været inde i billedet) og Kolding. Udvalgets konklusion var, at hvis man ville have mest mulig vækst ("en jysk storby ved Lillebælt"), burde man vælge Kolding, hvis man ville have ensartet vækst ("en større lighed mellem de enkelte egne og landsdeles udvikling"), burde man vælge Esbjerg.

Landsplanudvalgets vejledende udtalelse gav grobund for optimisme i Kolding, og fra 1965 blev der etableret "forberedende universitetsundervisning" i Kolding. Her kunne man følge undervisning til filosofikum, og det følgende år blev udbuddet udvidet til at omfatte den lille og den store latinprøve. Latinundervisningen blev varetaget af lokale gymnasielærere (hvorfor varedeklarationen "universitetsundervisning" kan diskuteres), men til filosofiforelæserne lykkedes det at engagere den kendte Århus-professor Justus Hartnack.

I mellemtiden var det permanente organ, som var forudsat i 1964-loven om Odense Universitet, langt om længe etableret under betegnelsen "Planlægningsrådet for de højere

Uddannelser". Da rådet og ministeren var under pres fra flere sider i spørgsmålet om et syd-jysk universitet, valgte man at foretage en besigtigelsesrejse til Jylland i slutningen af november 1965. Den 23. november mødtes Rådets repræsentanter med Trekantområdets borgmestre, amtmanden over Vejle Amt A. Wamberg, dommer Kisbye Møller og andre fortalere for et Kolding-universitet på rådhuset i Kolding.

En del af Kolding-tilhængernes argumenter var allerede kendt fra Kisbye Møllers betænkning fra 1963, også konklusionen: at man burde begynde med et humanistisk og et samfundsvidenskabeligt fakultet. Det foreslås, at universitetet skal ligge nord for centrum – i det samme område, som 1919-udvalget fandt mindre egnet med den begrundelse, at det dengang lå for langt fra sygehuset. Nu understreges det imidlertid, at "sygehuset står foran en udflytning til et areal nær ved de arealer, der er afsat til universitetet". Blandt Koldings andre fortrin nævnes de gode trafikforbindelser og de eksisterende uddannelsesinstitutioner i byen. Mere interessant er det at se, hvorledes man forsøger at imødegå mulige kritikpunkter. Kolding er ikke nogen udannet bondeby, tværtimod: man "opgjorde i 1963 antallet af personer med afsluttende universitetseksamen bosat i området til 453" – hverken mere eller mindre! Den korte afstand til Odense (67 km) er heller intet problem, der er f.eks. kun 76 km mellem universiteterne i Uppsala og Stockholm; en sammenligning, der kun kunne glæde Odense Universitet.

To uger efter at medlemmerne var vendt hjem fra deres jyske opdagelsesrejse, afgav Rådet sin foreløbige indstilling til undervisningsministeren om placering af nye univer-

siteter. Blandt de jyske byer havde Kolding, Aalborg, Ribe, Esbjerg og Haderslev meldt sig, og på Sjælland ønskede Helsingør, Holbæk, Næstved og Roskilde et universitet.

Planlægningsrådet tog det samme udgangspunkt som Landsplanudvalget, at en lille købstad ikke kunne bære et universitet: altså var Haderslev og Ribe dømt ude. Rådet anbefalede at lægge det ene universitet i Aalborg. Dermed fik man to universiteter på østkysten, "hvorfor placeringen af yderligere et center i det østlige Jylland vil give denne del af Jyl-

land en overvægt... og umuliggøre en forbedring af uddannelsesmulighederne i Vestjylland". Et universitet i Esbjerg ville give bedre balance mellem øst- og vestkysten. Derudover anbefalede Rådet et nyt sjællandsk universitet i Roskilde.

EN SIDSTE KAMP FOR KOLDING

Planlægningsrådets indstilling af 7. december 1965 var ikke den julegave, Trekantområdet havde ønsket sig. I det nye år forsøgte en grup-

Udvalget for kulturelle anliggender under Regionplanudvalget holdt møde den 14. september 1966, og her drøftedes bl.a. oprettelse af et lægevidenskabeligt fakultet i Trekantområdet. Siddende fra venstre overlæge Erik Hansen, Vejle, rektor Knud Moseholm, Kolding, dommer J. Kisbye Møller, Gladsaxe, forstander P. Sonne Frederiksen, Bioteknisk Institut, Kolding. Stående fra venstre overlæge Jørgen Røjel, Fredericia, overlæge I.C. Højensgaard, Kolding og lektor Erik Mortensen, Kolding. Foto: Peter Thastum.

pe erhvervsfolk fra Junior Chamber i Kolding at få Kolding-universitetet tilbage på den politiske dagsorden ved at pege på det tidligere tuberkulosesanatorium (det nuværende Hotel Koldingfjord) som hjemsted for universitetet. Åndssvageforsorgen, som nu ejede bygningen, fandt den utidssvarende og var indstillet på at sælge den for en rimelig pris. Tanken var, at der skulle være undervisningslokaler og kontorer i selve hospitalsbygningen, mens sygeplejerskeboligerne uden vanskelighed kunne indrettes til kollegieværelser. Kommunen blev også inddraget i forhandlingerne, og skønt alle parter var enige om at holde dem fortrolige, sivede projektet ud til pressen og blev omtalt i Jydske Tidendes søndagsudgave den 27. november.

Universitetstilhængerne forlod nu korridorpolitikken til fordel for en bred mobilisering af alle lokale kræfter. Allerede om tirsdagen, den 29. november, mødtes initiativtagerne på Kolding Rådhus for at planlægge den stiftende generalforsamling i "Trekantområdets Universitetsforening". Det velbesøgte arrangement fandt sted 24. januar 1967. Senere samme år udsendte foreningen hæftet *Hvor bør det sydjyske universitetscenter placeres?* som en replik til Planlægningsrådets indstilling af 1965. I forordet gøres det gældende, at placeringen af de nye universiteter *tidligst vil blive afgjort i foråret 1968, og der er derfor endnu tid til en fordomsfri overvejelse og eventuelt omvurdering (...)* *Trekantområdets Universitetsforening anser ikke den foreslåede placering af det nye universitet i det sydlige Jylland for den bedste. I argumentationen vil vi søge at undgå følelsesmæssige og lokalpatriotiske argumenter og tage udgangspunkt i Planlægningsrådets egne kriterier.*

Universitetsforeningen følger Planlægnings-

rådets overvejelser om byernes størrelse. Haderslev og Ribe er for små, valget står mellem Kolding og Esbjerg. Spørgsmålet om en mere ligelig udvikling i Jylland afvises som irrelevant: "hvor meget et universitets tilstedeværelse ophjælper en landsdel, er tvivlsomt". Argumenterne til fordel for Kolding er Trekantområdets større befolkningsunderlag, Koldings gode trafikale beliggenhed og "nationale hensyn".

Universitetsforeningens argumenter var for så vidt gode nok, men de var ikke nye. To af dem – Koldings centrale placering og universitetets nationale rolle – optrådte allerede i Christian Paulsens forslag fra 1840. Nærheden til det allerede eksisterende Odense-universitet var et problem for Kolding-tilhængerne, og en national helhedsbetragtning som den, der i 1840 havde fået Paulsen til at foreslå et Kolding-universitet i "Rigets Centrum", talte i 1967 for at sprede væksten ensartet – for et vestkystuniversitet snarere end et tredje østkystuniversitet.

Set fra østkysten var Esbjerg hovedfjenden i universitetskampen, og dermed var der tilsyneladende grundlag for en alliance mellem Kolding og Haderslev. Tanken om et "delt" Kolding-Haderslev-universitet havde været luftet allerede i 1966. En udstrakt hånd fra Haderslev-tilhængerne i efteråret 1969 blev modtaget høfligt, men køligt i Kolding. Da en deltager på generalforsamlingen i april 1970 foreslog, at foreningen skulle gå sammen med Sønderjysk Universitetsforening i et fælles fremstød for Haderslev som universitetsby, blev det afvist af formanden som stridende mod foreningens vedtægtsmæssige formål, som var at arbejde for et universitet "i eller ved Kolding".

Stiftende generalforsamling i Trekantområdets Universitetsforening, 24. januar 1967. Et talstærkt fremmøde vidner om den lokale opbakning til universitetsplanerne. På generalforsamlingen fire år senere mødte kun rundt et dusin medlemmer frem for at opløse foreningen. Foto: P. Thastum.

OPRØR OG OPBREMSNING

I eftersommeren 1967 udkom Planlægningsrådets endelige rapport, *Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980*. Trods den beskedne titel er "skitsen" en diger publikation på 260 tættrykte sider, hvori rådet gennemgår mange aspekter af det komplicerede samspil mellem samfund og uddannelsessystem. Behovsprognoser for akademisk arbejdskraft, omkostningsberegninger og overvejelser om mulige nye tiltag som adgangsbe-grænsning og studiereformer fylder meget i "skitsen". Spørgsmålet om den geografiske

placering af de nye universiteter optager mindre end to sider og følger stort set den linie, der var lagt i 1965-indstillingen: Tre nye universiteter ved Esbjerg, Aalborg og Roskilde, i uprioriteret rækkefølge.

Dermed var sagen ikke afsluttet, for den endelige afgørelse lå i Folketinget, og de følgende år skulle blive en turbulent politisk periode. S-SF-regeringen, det "røde kabinet", blev sprængt i december 1967, og efter valget dannede VKR regering. Undervisningsminister K. B. Andersen, der sammen med statsminister Jens Otto Krag havde personificeret 60ernes socialdemokratiske visioner om plan-

lægning og social ingeniørkunst, måtte overlade sin taburet til den radikale Helge Larsen. Nogle måneder senere udbrød det store studenteroprør i Paris, der lammede den franske hovedstad og snart spredte sig til andre universiteter ud over Europa.

For Helge Larsen og den borgerlige regering havde en løsning af Københavns Universitets problemer første prioritet. Kapaciteten i de gamle bygninger var helt utilstrækkelig, og overfyldte undervisningslokaler havde været et af de parisiske studenters klagepunkter. Et andet var universiteternes utidssvarende professorstyre. Svarene var en udflytning af dele af Københavns Universitet fra de gamle bygninger i centrum, en ny styrelseslov for universiteterne og et fjerde universitet. Om de to første punkter var der bred politisk enighed. Man var også enige om at oprette et nyt universitet, men ikke *hvor*. Helge Larsen ønskede et aflastningsuniversitet så hurtigt som muligt og så tæt på København som muligt, mens Socialdemokraterne stod på egnsudviklingssynspunktet, dvs. at et nordjysk universitet måtte komme først. Det var derfor noget af et kup, da det lykkedes at overtale den kendte socialdemokrat og universitetsmand Erling Olsen til at lede opbygningen af et universitet i Roskilde. Olsen fortæller selv, hvordan han i den anledning blev kaldt til en kammeratlig røffel hos K. B. Andersen, der ud over at være socialdemokratisk uddannelsesordfører også var partisekretær. Også internt mellem de tre regeringspartier var der uenighed.

Maj 1970, samme måned hvor et nyt studenteroprør brød ud i København, nåede den store universitetslov frem til anden behandling i Folketinget. Lovforslaget indeholdt en delvis udflytning af Københavns Universitet

til Amager samt nye universiteter i Roskilde, Aalborg og Esbjerg-området, således som Planlægningsrådet havde anbefalet tre år tidligere. Universitetscentret i Roskilde skulle oprettes "snarest", Aalborg skulle modtage studenter fra 1974/75, mens der ikke var sat dato på det vestjyske universitet. Under debatten i Folketingssalen blev der gjort et sidste forsøg på at relancere ideen om et delt sydøstjysk universitet med hovedsæde i Haderslev og medicinstudium i Kolding, men uden held. Ved tredje behandling blev forslaget vedtaget med regeringspartierne 90 stemmer for og ingen stemmer imod.

Snart begyndte forudsætningerne for 1970-loven at smuldre. VKR-regeringen faldt, og Danmark gik ind i en langvarig periode med økonomisk krise og skiftende undervisningsministre. Planen om det sjette universitet blev opgivet, og Trekantområdets Universitetsforening opløste sig selv. Christian Paulsens vision om Kolding som universitetsby syntes fjernere end nogensinde. Da tog sagen en ny drejning.

FRA HANDELSHØJSKOLE TIL UNIVERSITET

I 1979 havde Danmark hele fem universiteter, men kun to handelshøjskoler – København og Århus. I det sydjyske område fandtes der handelshøjskoleafdelinger i Varde, Esbjerg, Sønderborg og Kolding; faktisk havde Handelshøjskoleafdelingen i Kolding tidligere været bragt på bane som argument for at placere universitetet her.

Studieledere fra de små sydjyske handelshøjskoleafdelinger mødtes for at drøfte et samarbejde, og ud af disse møder voksede der

en vision om en tredje dansk handelshøjskole, en decentral institution med undervisning og forskning i fire byer. Planerne havde politisk opbakning hos ministeren og blev yderligere drevet frem af udsigten til en snarlig omlægning af revisoruddannelsen til en egentlig kandidatuddannelse, som ingen af de fire små handelshøjskoleafdelinger ville være i stand til at løfte på egen hånd.

Den 8. juni 1983 vedtog Folketinget en ny handelshøjskolelov, hvorved "undervisningsministeren bemyndiges til at godkende oprettelse af en handelshøjskole for Syd- og Sønderjylland, opbygget over en periode til en højere læreanstalt på lige fod med handelshøjskolerne i København og Århus, med hjemsted i Sønderborg".

Foruden hovedkvarteret i Sønderborg havde den nye "Handelshøjskole Syd" (HHS) afdelinger i Esbjerg, Varde og Kolding. Lokaleforholdene var ret kaotiske. Skolens første rektor, Gert Engel, beskrev i 1984 situationen således: "Rektoratet bor til leje i en stump kommuneskole i Sønderborg, og undervisningen foregår på de lokale handelsskoler, bortset fra Esbjerg, hvor vi holder til i en gammel lagerbygning".

Trods lokaleproblemer, interne konflikter mellem afdelingerne i Sønderborg og Kolding samt utallige andre praktiske vanskeligheder viste HHS, at en flercampus-læreanstalt var en praktisk mulighed. Snart kunne Koldingafdelingen ikke længere rummes på Købmandsskolen, og fra 1986 var den delt over lejede lokaler på flere adresser i centrum, blandt andet i "Klostergården" – den nuværende Senior- og Sundhedsforvaltning med et hjørne til det nuværende studentarhus. Først så sent som i 1990 fandt man en bli-

Handelshøjskole Syd på Tvedvej i tilknytning til Kolding Købmandsskole. Foto: Ludvig Dittmann.

vende placering i den gamle sygehusbygning på Engstien. Skønt Kolding størrelsesmæssigt var den førende afdeling inden for HHS, forblev rektoratet i Sønderborg.

I 1995 blev de to vestjyske afdelinger samlet på én adresse i Esbjerg, og i 1997 flyttede HHS og Ingeniørhøjskolen Sønderborg Teknikum sammen på HHS' campus i Sønderborg og skiftede navn til Handelshøjskole Syd-Ingeniørhøjskole Syd (HHS-IHS). Samme år begyndte realitetsdrøftelser om en fusion med Odense Universitet (OU) og Syd-

jysk Universitetscenter (SUC) til en ny, stor, syddansk universitetsinstitution. SUCs bestyrelse tog énstemmigt stilling til fordel for fusionen, men på HHS-IHS var mange skeptiske over for projektet, og i slutningen af maj 1997 besluttede Styrelsesrådet at takke nej til fusionen. En måned senere havde Rådet imidlertid skiftet standpunkt og gav rektor Jens Hohwü det nødvendige mandat til de videre forhandlinger. 10. oktober 1997 kunne planerne for det nye universitet fremlægges ved et offentligt møde på Koldinghus, og knap et år senere blev den endelige fusionsaftale underskrevet i ministeriet. Den 1. september 1999 kunne en ny årgang studerende begynde

på det, der ikke længere hed Handelshøjskole Syd, men Syddansk Universitet (SDU).

DET SYDDANSKE UNIVERSITET

Kolding var den største af SDUs tre jyske afdelinger, men i andre henseender befandt man sig i en uholdbar mellemposition. De to rektorater for henholdsvis HHS-IHS og SUC blev ved fusionen afløst af to prorektorater, ét i Sønderborg og ét i Esbjerg. SDU udvidede i Esbjerg og byggede nyt i Sønderborg, mens der kun var langsom fremdrift i planerne om en ny Kolding-campus til afløsning af den utidssvarende sygehusbygning på Engstien.

Planerne for det syddanske fusionsuniversitet præsenteres på Koldinghus den 10. oktober 1997. Fra venstre statsautoriseret revisor Erik Mølgaard, Kolding (medlem af Styrelsesrådet for HHS-IHS), formand Annemarie Morris, Rødding Højskole (medlem af Universitetsudvalget ved SUC), borgmester Per Bødker Andersen, Kolding Kommune, kontorchef Jette Damsted Olsen, HHS-IHS, undervisningsminister Ole Vig Jensen, rektor Henrik Tvarnø, OU, rektor Jens Hohwü, HHS-IHS og prorektor Hans Frost, SUC. Foto: Lars Lindskov, Universitetshistorisk udvalgs arkiv, SDU.

Trods oprettelsen af nye kandidatuddannelser i dansk og engelsk stagnerede Kolding-afdelingens optagelsestal i de første år efter fusionen, mens Sønderborg og navnlig Esbjerg kunne notere markante fremgange.

Året 2005 markerede et vendepunkt i Koldings nyeste universitetshistorie. Som led i implementeringen af den nye universitetslov blev de to prorektorater reduceret til ét prorektorembede med kontor på campus Kolding. Fagviften i Kolding blev udvidet med nye humanistiske uddannelser: skrivekunst (2005), designstudier (2006) og historie (2007). Optagelsestallene begyndte langsomt at stige. Mens Sønderborg har fastholdt og udbygget sin stærke profil på det tekniske område, er SDUs Kolding-campus godt på vej mod virkeliggørelsen af det sydjyske samfundsvidenskabelige og humanistiske universitet, som blev opridset i Kisbye Møllers betænkning af 1963.

Et nyt universitet, projekteret af Henning Larsens Tegnestue, er under opførelse nær havnen, hvor SDU vil komme til at ligge tæt på andre uddannelsesinstitutioner og studentehuset i Klostergården. Hermed får Kolding-universitetet endelig sin egen bygning, som dels tilbyder studerende og ansatte tidssvarende arbejdsbetingelser, dels yder et markant bidrag til byens arkitektoniske profil. Det forventes, at den nye campus står færdig til at modtage de første nye studerende i 2012.

UTRYKTE KILDER

Kolding Stadsarkiv, Universitetsforeningen for Trekantområdet, År 1965-1967, Arkivnr. 2555.

Rigsarkivet, J. G. Adler og hustru, privatarkiv, korrespondance 1814-1852.

Universitetshistorisk Udvalgs arkiv, Syddansk Univer-

sitet, Initiativudvalget angaaende universitet i Odense, mødeindkaldelse, 15.6.1960.

Universitetshistorisk Udvalgs arkiv, Syddansk Universitet, Interview med fhv. rektor Gert Engel, 30.8.2008.

LITTERATUR

Assing, Niels H. 'Die Gründerjahre', i *Festskrift til Gert Engel i anledning af hans 70 års fødselsdag*, redigeret af Annelise Grinsted og Bodil Nistrup Madsen (Skriftserie 11.94). København: Samfundslitteratur 1994, s. 21-29.

[Baden, J.] *Upartisk Undersøgelse, om De akademiske Examina ere Videnskaberne og Lærdommen til Gavn eller Skade*. Kbh.: H. J. Graae, 1771.

[Baden, J.] *Raisonnemens over Kiøbenhavn's Universitet, af Forfatteren af Upartisk Undersøgelse, om De akademiske Examina ere Videnskaberne og Lærdommen til Gavn eller Skade*. Helsingør 1771.

Betænkning afgiven af Udvalget om Oprettelse af et Universitet i Jylland. Kbh. 1925.

Betænkning om universiteternes byggeprogram i 10-året 1961/62-1970/71, afgivet af det af Undervisningsministeriet nedsatte udvalg vedr. universiteternes byggeprogrammer (Betænkning nr. 296). Kbh. 1961 [stencileret].

Betænkning vedrørende et universitet i Sønderjylland beliggende i Haderslev. Haderslev 1964 [stencileret].

[Clemmensen, C.H.] Bliver Universitetsundervisningen i Aarhus en Fiasko? Af 'Clerk'. *Nationaltidende*, 30.6.1928.

Falck, N. Ein Wort über die Academie in Soröe, *Neues staatsbürgerliches Magazin, mit besonderer Rücksicht auf die Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg*, årg. 6 (1837), 597-99.

Helhedsplanlægning af de videregående uddannelser, 1974-1987: problemer og løsningsforslag. Kbh.: Planlægningsrådet for de Højere Uddannelser, 1974.

Humlum, J. *Landsplanlægning i Danmark*. Kbh.: Gyldendal, 1961.

Humlum, J. Danmarks fremtidige universiteter, *Kulturgeografi* nr. 76 (1962), 133-43.

Hvor bør det sydjyske universitetscenter placeres? Kolding: Trekantområdets Universitetsforening u.å. [1967].

Indstilling fra Planlægningsrådet for de højere uddannelser til Undervisningsministeren om den geografiske placering

- af nye centre for højere uddannelser (Universitetscentre). Planlægningsrådet for de højere uddannelser, 7. december 1965 (stencileret).
- Kisbye Møller, J. *Betænkning vedrørende et universitet i trekantområdet Fredericia-Kolding-Vejle*. Vejle: Regionplanudvalget for Fredericia-Kolding-Vejle området, 1963.
- Larsen, K. På Perronen: Rids af Handelshøjskole Syds forhistorie, i *Festskrift til Gert Engel i anledning af hans 70 års fødselsdag*, redigeret af Annelise Grinsted og Bodil Nistrup Madsen (Skriftserie 11.94). København: Samfundslitteratur, 1994, s. 13-20.
- Lykke, P. *By og universitet: 'Universitets-Samvirket, Aarhus' 1921-1996*. Århus: Aarhus Universitetsforlag, 1996.
- Lykke, P. 'Videnskabernes fredhellige Hjem' – eller da Jylland skulle have universitet. *Siden Saxo* 6 (1989), nr. 2, 19-24.
- Neergaard, N. *Under Junigrundloven: En Fremstilling af Det danske Folks Politiske Historie fra 1848 til 1866*. Kbh.: Gyldendal, 1916.
- Det nye Universitet og Genforeningsarbejdet*. Kolding 1925.
- Olsen, E. *Fra ælling til ugle: Erindringer*. Kbh. Fremad 1998.
- Parlamentariske Stjernebilleder, I: Baron Blixen-Finecke, af Zodiacus, *Nær og Fjern* nr. 29 (19.1.1873), s. 1-3 = *Parlamentariske Stjernebilleder*, af Zodiacus, udgivne af P. Hansen. Kbh.: C. A. Reitzel og Otto B. Wroblewskys Forlag, 1875, s. 5-15.
- RUC i 25 år*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 1997.
- Selmer, H.P., *Om Oprettelsen af et Universitet i Jylland* nr. 2, Kbh.: C.A. Reitzel, 1851.
- Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980*. Planlægningsrådet for de højere uddannelser, juni 1967. Kbh. 1967.
- Syddansk Universitet i Kolding*. Dommerkomiteens betænkning, 12. november 2008. Kbh.: Universitets- og Bygningsstyrelsen, 2008.
- Tauber, E.G. *Breve fra Kolding: En topographisk Skizze, udgivet som Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Kolding lærde Skole*. Odense: Hempel, 1822.
- Teknisk og naturvidenskabelig arbejdskraft. Betænkning afgivet af den af statsministeriet nedsatte Teknikerkommission (Betænkning nr. 229)*. København 1959.
- Trekantområdets Universitetsforening*, Kolding u.å. [1967].
- Universitetet i Vestjylland: tilblivelse, nutid og fremtid*. Af Jørgen Dieckmann Rasmussen m.fl., udgivet af Universitetsforeningen for det sydlige og vestlige Jylland. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag, 1992.
- Universitetsudbygningen i Danmark: Det tredje universitet. Betænkning I afgivet af det af Undervisningsministeriet nedsatte Universitetsplanlægningsudvalg (Betænkning nr. 346)*. Kbh. 1964.

Note

En varm tak til Jette Damsted Olsen, Birgitte Dedenroth-Schou, Ruth Hansen, Palle Lykke og Martin Rheinheimer for værdifuld hjælp ved artiklens udarbejdelse og kritisk gennemlæsning af tidligere udkast.